

THE NORWEGIAN
REVIEW OF
ARCHITECTURE

ARK
THE
K
R
Z

NO PARKING

91. ARGANG

LØSSALG KR 119,-

FRA STED TIL STED I NEW YORK

TEKST / Jan Carlsen / FOTO / Are Carlsen /

Lar det seg gjøre å beskrive New York; er det mulig for en som besøker byen å sette ord på hva som særpreger den magnetiske metropolen? Eller må man nøye seg med å legge noen få biter av et magisk puslespill som ingen hittil har fått til å gå opp, ikke engang de fastboende?

Vi ankom New York en sommerlig septemberdag i 2008, samtidig med finanskrisens utbrudd og i forkant av presidentkandidat Barack Obamas valgkampinnspurt. I tre fascinerende uker foretok skribenten og fotografen daglige ekskursjoner til bydelene Harlem og Lower East Side på Manhattan og Red Hook i Brooklyn. Inni mellom bydelsvandringene fikk vi med oss både noen av arkitekturens mest omtalte nykomlinger og klassikere som Flatiron, Chrysler, Empire State Building og Brooklyn Bridge.

Men er det mulig å tolke denne byen? Det skulle snart vise seg at begrepet gentrifisering kom til kort; hele New York City (NYC) befinner seg i en tilstand av permanent forvandling, den enorme urbane organismen synes å være et evighetsmaskineri med et umettelig behov for reparasjoner og tilføring av nye deler. For femten år siden forsøkte Rem Koolhaas forgjeves å fange drivkreftene i dette bymaskineriet mellom to permer: I den hengivne og historiegranskende boken *Delirious New York – A Retroactive Manifesto for Manhattan* (1994) spurte han: «How to write a manifesto – on a form of urbanism for what remains of the 20th Century – in an age disgusted with them?»

Like lite hjalp det oss å anskaffe andre innsiktsfulle og offensive analyser, som Jerilou Hammett og Kingsley Hammetts *The Suburbanization of New York – Is the World's Greatest City Becoming Just Another Town?* (2007), Tom Angottis *New York for Sale – Community Planning Confronts Global Real Estate* (2008) og Miriam Greenbergs *Branding New York – How a City in Crisis was Sold to the World* (2008). Vi måtte stole på egne observasjonsevner og samtaler med folk vi traff underveis.

Dette var ikke vårt første besøk, men det virket slik: Forbløffende mye fortonte seg fortsatt som nytt og fremmed. Og likevel kjente vi oss på uforklarlig vis igjen. Hva var plantet i oss fra alle filmene vi hadde sett, bøkene vi hadde lest og det vi var blitt fortalt av andre oppdagelsesreisende? Og hva hadde vi selv opplevd tidligere?

En visitt hos arkitekt, professor og forfatter Michael Sorkin i hans studio på Manhattan ga oss et visst innblikk i stedsutviklingens mekanismer. Det var han som anbefalte de tre ferske verkene. Han kunne ha føyd til sin egen artikkelsamling *After the World Trade Center – Rethinking New York City* (2002), redigert sammen med Sharon Zukin.

– Hvis dere ønsker å forstå de dramatiske omveltningene som skjer i denne byen for tiden, sa Sorkin til oss, – er det ikke nok å registrere gentrifiseringens fremtredelsesformer og virkninger. Dere må undersøke dens årsaker, grunnene til at beboere og småbedrifter fordrives fra sine bydeler og må flytte til områder som ennå ikke befinner seg i eiendomsmarkedets søkelys. Og det er nødvendig å annamme protestene, inkludere den faglige og folkelige motstanden i rapporteringen, kort sagt ta hensyn til nytenkningen som inngår i det konfliktfylte helhetsbildet.

– Men konfrontasjonen mellom disse drivkreftene kjenner dere til allerede, la Sorkin diplomatisk til. – Den samme prosessen foregår i byene i Europa og resten av verden. Metamorfosen er et globalt fenomen. Money talks. Så hva er det egentlig dere er ute etter? Dette overrumplende spørsmålet tok vi med oss på våre fotgjengerferder.

Tre uker i NYC var for lite. Også denne gang måtte vi finne oss i

Denne beboerstyrte byhagen nedenfor Tompkins Square i East Village, etablert i 1983, er i dag sikret gjennom en Green Thumb-avtale med myndighetene. This urban garden from 1983 near Tompkins Square Park, managed by local residents, is now secured through a Green Thumb-agreement with the city authorities..

Begreper som logistikk og infrastruktur blir høyst levende når du reiser med New Yorks døgnåpne undergrunnsbane. Her en stasjon på nedre Manhattan. Concepts like logistics and infrastructure take on a life when you travel with the New York subway, open 24/7. From a Manhattan subway station.

å være utenforstående betraktere. Vi rakk verken å overskue eller å gjennomskue den virkeligheten som skjuler seg bak ledetråder som suburbanization, real estate og community planning.

– Vi kaster oss ut i det likevel, og ser hva gentrifieringsgaten har å by på, foreslo fotografen.

– Som de utrettelige arkitekturer vi er, supplerte den resignerte skribenten.

H&M i Harlem

På veien til Harlem snakket vi om NYCs imponerende infrastruktur. Den uhyre kompliserte bymaskinen. Logistikkens ufattelige kabal: All energien og transporten og matforsyningen og renovasjonen. Og særlig det underjordiske nettverket som kun var én av planleggingens og ingeniørkunstens krevende utfordringer; den hårfine balansegangen mellom skyskraperens dype bygningsfundamenter og tunnelbanelabyrinten. Hvordan fikk de det til?

Så var subwayen framme og vi dukket brått opp i dagslyset og menneskemylderet i 125th Street, også kalt Martin Luther King Boulevard, episenteret for det pågående hamskiftet i den afroa-

merikanske – og delvis spansktalesende – bydelen Harlem. Var det hele iscenesatt for oss, spurte vi oss selv. Var gruppene av hjemmefremme konverserende innbyggere på gatehjørnene, dopselgerne, de arbeidsløse, tiggerne, YMCA-innkvarteringen, de omsorgsfullt oppussede husene og slummen med gjenspikrede vinduer, egentlig en surrealistisk dokumentarfilm, regissert for et sannhetssøkende publikum? Hvordan skulle vi forholde oss til nyåpnede attraksjoner som Starbucks, Citarella («The ultimate gourmet market»), motebutikken Harlem Underground, kunstgalleriene og H&M?

– Det hjalp litt på lokalbefolkningens selvtillit da president Bill Clinton i sin tid åpnet kontor her, bemerket fotografen idet vi vandret nordover mot de mer autentiske kvartalene. Byggeklare tomter og utallige Til salgs-skilt minnet oss på de økonomiske realitetene. Blandingen av religiøse institusjoner og skjønnhetssalonger farget stemningen. Skribenten husket plutselig noe han hadde lest i bladet New York (14. juli 2008). «Whose Harlem is it?» var tittelen på oppslaget. Det hadde følgende klargjørende ingress: «Willie Kathryn Suggs, the so-called Queen of Harlem Real Estate, has sent local housing prices soaring. She's also touched off a heated debate:

Ikea kapret en av de mest attractive sjøsidetomtene i det tidligere havnestrøket Red Hook i Brooklyn. Nykommeren har preget strøket på mange måter. Man får inntrykk av at storkonsernet også har sørget for å skaffe seg alburom med sikte på en framtidig utvidelse...

Ikea got hold of one of the most attractive seafront properties in the former harbour district of Red Hook in Brooklyn, and has made its mark on the neighbourhood...

Should Harlem be preserved as an affordable haven for blacks? Or sold to the highest bidder?» Den vellykkede afroamerikanske eiendomsutvikleren fortalte stolt i intervjuet at en boliggård hun kjøpte for 380 000 dollar for ni år siden, i dag var verdsatt til fire millioner. Angående den evinnelige beskyldningen om å «legge Harlem ut for salg», svarte Willie Kathryn Suggs at de beboerne som tidligere kunne ha kjøpt husene sine til relativt rimelige priser – men unnlot å gjøre det fordi forfallet avskrekket dem – i dag angret og var misunnelige på de visjonære investorene. I samme åndedrag la hun til at «de svarte har ikke enerett på Harlem.» Money talks, som arkitekt Sorkin sa.

Vi nøt en forfriskning i det legendariske blues- og jazzstedet Lennox Lounge, ved Malcolm X Boulevard, hvor Billie Holliday sang i gamle dager. Vemodig konstaterte vi at mangemilliardæren og skyskraperkongen Donald Trump har investert i leiegårder i Harlem. En annen trussel mot bydelen er utvidelsesbehovet til nærliggende Columbia University. Det omfangsrike lærestedet som troner oppe på Morningside-høyden (trygt plassert mellom 114th og 121st Street) trenger mer alburom. Planen er omstridt, fordi den medfører rase-

Langs 125th Street i Harlem, også kalt Martin Luther King Boulevard.
Along 125th Street in Harlem, called Martin Luther King Boulevard.

ring av et stort antall boliger og forstyrrer den økologiske balansen langs Hudson River.

Senere sto vi ved stenmuren utenfor Columbia-campusen og skuet ned på langstrakte og smale Morningside Park under oss. Lenapeindianernes navn på denne frodige øya var Manahatta som betydde «land of many hills».

– Tenk at indianerne ble lurt trill rundt i 1626 og solgte øya til Peter Minuit, New Amsterdams direktør-general, for 60 guilders, sukket fotografen.

– Det tilsvarer 1000 dollar i dagens pengeverdi, sa skribenten.
– Ikke 24 dollar som det står i turistguidene.

– Klarer du å få med dette i artikkelen? undret fotografen.

Fra getto til gågate

I bydelen Lower East Side, nord for Chinatown, den nykulturelle arvtakeren til akterutseilte trekkplastre som Greenwich Village og East Village, var Orchard Street for lengst blitt vårt forskningsobjekt. Her var alle tenkelige novasjoner enten på plass eller i ferd med å invitere til åpningsfest.

